

Język polski, klasa III, 03.11.2020r.

Temat: **Hamlet XIX wieku, czyli bezdomność z wyboru.**

Aleksander Gierzyński, *Żydówka z pomarańczami*, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Warszawie

Zapewne niejednokrotnie spotkaliśmy na ulicy osobę bezdomną. Być może mijaliśmy kolejkę bezdomnych czekających przed kuchnią charytatywną, być może zwróciliśmy uwagę na ławkę w parku, na której bezdomny zasypiał, być może byliśmy świadkami, jak bezdomni usuwani byli przez służbę porządkową albo policję z dworca, z poczekalni szpitalnej, z galerii handlowej... Bezdomni wywołują w nas mieszane uczucia: litość lub niechęć. Zostali zepchnięci do marginesu społecznego – z własnej winy lub z powodu przeciwności losu. Stefan Żeromski w kreacjach swoich bohaterów udowadnia, że bezdomność może być cechą psychiczną i można ją interpretować metaforycznie. Poszukajmy różnych dróg interpretacyjnych...

Już wiesz

- 1) Przeczytaj *Ludzi bezdomnych* Stefana Żeromskiego.
- 2) Obejrzyj film Włodzimierza Haupego *Doktor Judym* (1975), DVD.
- 3) Przypomnij dylematy tytułowego bohatera dramatu Wiliama Szekspira *Hamlet*. Jeżeli treści tego utworu nie znasz ze szkoły, to poszukaj w wybranym źródle informacji o Hamlecie.

Stefan Żeromski

Stefan Żeromski

1864–1925

Był jednym z prozaików Młodej Polski. Kształcił się w gimnazjum kieleckim, a następnie – w Szkole Weterynaryjnej w Warszawie, której nie ukończył z powodu zaangażowania w działalność konspiracyjną (był członkiem Związku Młodzieży Polskiej). Od 1892 żonaty z Oktawią z Radziwiłłowiczów. Udzielał korepetycji, a następnie zatrudnił się w Muzeum Narodowym Polskim w Rapperswilu, gdzie otrzymał posadę bibliotekarza. Od 1895 roku publikował utwory prozatorskie (*Rozdzióbią nas kruki, wrony...* 1895, *Opowiadania* 1895, *Szyfowe prace* 1897). Po powrocie do kraju pracował jako bibliotekarz w Bibliotece Ordynacji Zamojskich w Warszawie. Od 1909 roku przez trzy lata przebywał w Paryżu. Jest autorem wielu znanych **powieści**: *Ludzie bezdomni* (1899), *Popioły*

(1904), *Dzieje grzechu* (1908), *Uroda życia* (1912), *Wierna rzeka* (1912), *Walka z szatanem* (1916), *Nawracanie Judasza* (1916), *Zamieć* (1916), *Charitas* (1919); **prozy poetyckiej**: *Aryman mści się* (1901), *Powieść o Udałym Walgierzu* (1905), *Duma o hetmanie* (1908); **dramatów**: *Róża* (1909) i *Sułkowski* (1910); **zbiorów opowiadań**: *Echa leśne* (1905), *Sen o szpadzie* (1906), *Słowo o bandosie* (1908). W swoim piarstwie wykorzystywał konwencje naturalizmu i impresjonizmu (subiektywizm świata przedstawionego, liryzm opisów przyrody, pogłębione kreacje psychologiczne). Został określony mianem poety prozy. Jako pisarz realistyczny – uwrażliwiał czytelnika na krzywdę społeczną oraz problemy historyczno-społeczne (o czym świadczą liczne nawiązania do motywów powstania styczniowego i innych wydarzeń historycznych, tematyka [patriotyczna i narodowowyzwoleńcza](#)). Jego utwory przenika pesymistyczna refleksja, charakterystyczne są również nastrojowe opisy natury oraz wysunięcie na pierwszy plan bohaterów rozdartych między poczuciem obowiązku (wobec ojczyzny, narodu, społeczeństwa, środowiska) a szczęściem osobistym. Taki typ psychologiczny charakteryzuje głównego bohatera *Ludzi bezdomnych*. Powieść ta została opublikowana w 1900 roku.

Kliknij, aby uruchomić podglądKliknij, aby uruchomić podgląd

Portret Stefana Żeromskiego

Kazimierz Mordasewicz (1859–1923; polski malarz specjalizujący się w portretach , Portret Stefana Żeromskiego, 1908, olej na płótnie, Muzeum Narodowe w Warszawie,
Ważne!

Społeczną rolę pisarza u schyłku XIX wieku wskazywał m.in. Cezary Jellenta (1861–1935), krytyk literacki i publicysta Młodej Polski, doceniający perswazyjne funkcje literatury współczesnej, gdy pisał: „Powieść jest naszym *Forum Romanum*, parlamentem, widownią i środkiem nauczania, często nawet wybiegiem cenzuralnym, omijającym niebotyczne góry przeszkód”.

Ludzie bezdomni – bohaterowie

Ćwiczenie 1.1

Ćwiczenie 1.2

zadanie interaktywne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1.3

Ćwiczenie 1.4

zadanie interaktywne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1.5

Ćwiczenie 1.6

zadanie interaktywne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1.7

Ćwiczenie 1.8

zadanie interaktywne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Ćwiczenie 1.9

Ćwiczenie 1.10

zadanie interaktywne

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

Czym jest bezdomność

Ćwiczenie 2

„Mury o kolorze zakurzonego grynszpanu albo jakiejś zrudziałej czerwoności, niby pstre, ogołoczone gałgany”, „blade, żółte, obumarłe dziewczyny” – tego rodzaju ponure pejzaże obserwował Judym na ulicach Ciepłej i Krochmalnej. Omów technikę obrazowania, w jakiej Stefan Żeromski opisywał realia warszawskiej ulicy.

Kliknij, aby uruchomić podglądKliknij, aby uruchomić podgląd

Żydówka z pomarańczami

Aleksander Gierymski, Żydówka z pomarańczami, olej na płótnie,
Muzeum Narodowe w Warszawie,

Kliknij, aby uruchomić podglądKliknij, aby uruchomić podgląd

Ulica nocą

Aleksander Gierymski, Ulica nocą, olek na płótnie, Lwowska Galeria Sztuki,

Ćwiczenie 3.1

Omów środowiska społeczne ukazane przez Stefana Żeromskiego w *Ludziach bezdomnych*.

Ćwiczenie 3.2

Kim są ludzie bezdomni przedstawieni w powieści? Przygotuj krótkie biografie bohaterów indywidualnych.

Ćwiczenie 3.3

Które cechy charakterologiczne zbliżają Tomasza Judyma do bohatera romantycznego, a które – do postaci pozytywistycznych? Zredaguj na ten temat krótką notatkę.

Ćwiczenie 3.4

Zinterpretuj sytuację Joasi Podborskiej.

Głównym motywem powieści Żeromskiego jest syndrom „bezdomności” bohaterów poszukujących swego miejsca w życiu i pozbawionych domu w znaczeniu materialnym, wyobcowanych ze społeczeństwa, zbuntowanych wobec wszelkich kompromisów, a przy tym niestabilizowanych wewnętrznie. Na drugim planie – w naturalistycznych obrazach Żeromski ukazuje ludzi naprawdę bezdomnych: nędzarzy, włóczęgów, robotników zamieszkujących rudery. Głównym bohaterem powieści jest doktor Tomasz Judym – mieszkaniec wynajętej, skromnej stancji, który odrzuca szczęście osobiste u boku kobiety, choć jest z wzajemnością w niej zakochany, a wybiera samotność. Zawód lekarza jest dla niego spełnieniem szczególnego powołania, uwrażliwiającego na ludzkie nieszczęście, dającego możliwość ratowania życia i zdrowia, nieustannego doskonalenia się (zawodowego i moralnego). Niezłomna i skomplikowana osobowość bohatera zdecydowała o braku akceptacji w środowisku, które nie poparło jego pomysłów: propozycji

darmowego leczenia najbiedniejszych, osuszania bagien w Cisach. Jako bohater tragiczny został wyposażony zarówno w cechy romantycznego fanatyka, bohatera zbuntowanego i samotnie zmagającego się z przeciwnościami losu, jak i pozytywisty wierzącego w ideały pracy organicznej oraz hasła demokracji społecznej (sam Żeromski określił go mianem „pozytywisty chybionego”, gdyż w finale utworu poniósł [klęskę](#)).

Daimonion

Artur Hutnikiewicz Żeromski

„Pewnego popołudnia w sierpniu Judym otrzymał list przez umyślnego człowieka. Była to ręką Korzeckiego na jakimś urywku schematów kancelaryjnych zakreślona cytata z Platonowej *Apologii Sokratesa*:

Objawia się we mnie jakieś od Boga, czy od bóstwa pochodzące zjawisko ... Zdarza się to ze mną począwszy od dzieciństwa. Odzywa się głos jakiś wewnętrzny, który, ilekroć się zjawia, odwodzi mnie zawsze od tego, cokolwiek w danej chwili zamierzam czynić, sam jednak nie pobudza mnie do niczego... To, co mnie obecnie spotkało, nie było dziełem przypadku, przeciwnie, widoczną dla mnie jest rzeczą, że umrzeć i uwolnić się od trosk życia za lepsze dla mnie sądzono. Dlatego właśnie owo Daimonion, ów głos wieszczcy, nie stawiał mi nigdzie oporu” (*Ludzie bezdomni*).

[...] Słowo *daimonion* i pojęcie tym słowem oznaczone pojawia się niejednokrotnie na kartach dzieł Żeromskiego, stanowiąc pewien dość istotny element jego pisarskiego światopoglądu. Słownik grecko-polski tłumaczy rzeczownik *daimon* jako „bóg, bóstwo, moc boska, bóstwo opiekuńcze” lub „złe” raz na zawsze przypisane do kogoś; w znaczeniu dalszym „przeznaczenie, los, dola” lub „moc rządząca przeznaczeniem”. Czasownik *daimondo* znaczy: być „pod władzą, w mocy demona”, być „opętany, nawiedzony”, przymiotniki: *daimonikos* – to „opętany przez demona”, *daimonios* – „pochodzący od demona” w znaczeniu czegoś, co „niezwykłe, uderzające, cudowne, nadzwyczajne, zesłane z nieba”. Abstrakcyjne pojęcie *daimonion* oznacza jakąś zagadkową boską potęgę lub istotę, dobrą lub złą [...].

Daimonion jest więc jakby rdzeniem osobowości, życie rozumne i prawdziwe miało polegać na zgodzie ze swą własną osobowością, ze swoim *daimonion*. Kto żyje z nim w harmonii, żyje w harmonii z wszechświatem [...]. Teza o pochodzeniu świata od demiurga jako potęgi negatywnej nadawała koncepcjom religijnym [gnozy](#) rys swoistego dualizmu, nieustającego napięcia między duchem a ciałem, między Bogiem a szatanem. Ten dualizm przenikał do chrześcijaństwa wschodniego, stając się [...] jego głównym i duchowym przewodnim motywem. Jest to dualizm zaświata i doczesności, ideału i rzeczywistości, wolności i konieczności, jednostki i organizacji. Ten trwający niezmiennie stan rozdarcia sprzyjał rozprzestrzenianiu się postaw ambiwalentnych i w przeciwstawnych ekstremach tej ambiwalencji maksymalistycznych w odczuwaniu i wartościowaniu rzeczywistości, odrzucenia jej i korzenia się przed nią, ucieczki od niej w samotnię życia pustelniczego lub rozpląnięcia się w uniwersum społecznym aż do zupełnej zatraty indywidualnej osobowości, nienawiści grzechu i fascynacji złem.

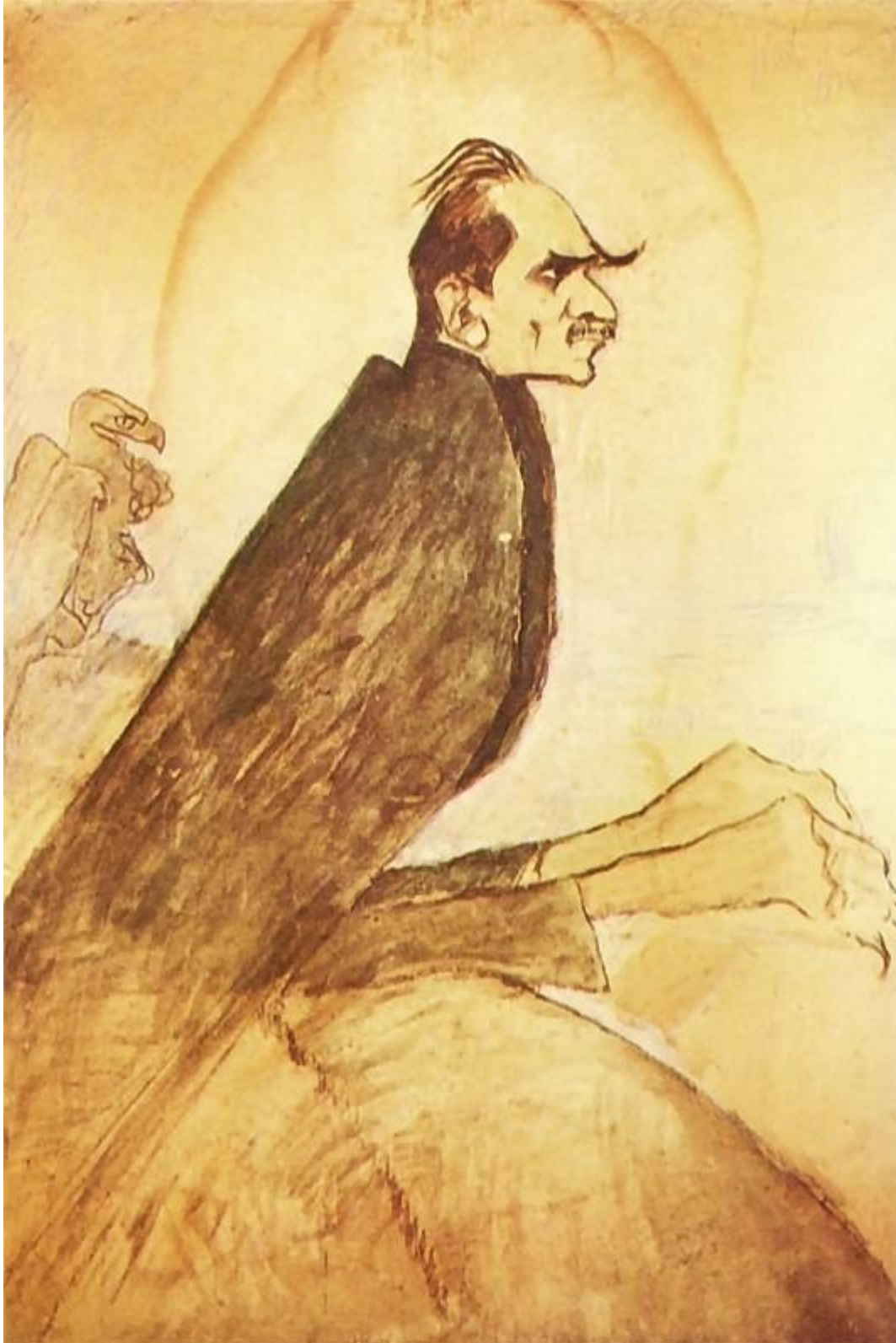
Artur Hutnikiewicz, *Żeromski*, Warszawa 1987, s. 323–325.

Ćwiczenie 4

Komentarz Artura Hutnikiewicza odwołuje się do gnostycznej interpretacji pojęcia *daimonion*, wielokrotnie ujawniającego się w twórczości Żeromskiego. Zastanów się i odpowiedz na pytanie, w jakich sytuacjach bohaterowie powieści odczuwają demonizm natury ludzkiej. W jaki sposób go pokonują albo mu ulegają? Wypowiedź zredaguj w formie pisemnej.

O filantropii

Kliknij, aby uruchomić podglądKliknij, aby uruchomić podgląd

Karykatura Stefana Żeromskiego
Kazimierz Sichulski, Karykatura Stefana Żeromskiego, 1914,
akwarela i kredka na papierze, Muzeum Tatrzańskie im. dra Tytusa
Chałubińskiego w Zakopanem,

Ćwiczenie 5.1

Napisz kilka możliwych interpretacji pojęcia *filantropia*.

uzupełnij treść

Ćwiczenie 5.2

Odpowiedz na pytanie, czy współcześnie filantropia uważana jest za postawę „fałszywej miłości czy miłosierdzia”. Odwołaj się do konkretnych przykładów.

Zadaniowo

Ćwiczenie 6

Napisz rozprawkę na temat: „Pesymistyczne dylematy Tomasza Judyma”.

Ćwiczenie 7

Zredaguj pięć pytań, na które odpowiada tekst Artura Hutnikiewicza.

zadanie interaktywne

-
-

Źródło: Contentplus.pl sp. z o.o., licencja: CC BY 3.0.

[Następna strona Ludzie bezdomni. Kierunki interpretac](#)